

**С.О. Кузнецова, к.е.н., доц.
Т.В. Солдатенкова, магістр**

*Харківський торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету*

Впровадження міжнародного досвіду щодо обліку та звітності програм пенсійного забезпечення

На сучасному етапі розвитку економіки України більшість населення пенсійного віку не мають можливості забезпечити собі гідну старість. Тому постає питання в реформуванні пенсійного забезпечення. Така необхідність викликана низкою економічних, демографічних, соціально-політичних факторів. Сьогодні ця проблема актуальна в багатьох країнах світу незалежно від рівня економічного розвитку, що обумовлено ускладненням економічної ситуації, старінням населення, зміною його вікової структури тощо.

Досліджуються теоретичні та практичні аспекти щодо обліку та звітності програм пенсійного забезпечення, а також можливих пропозицій щодо покращення пенсійної системи України.

Викладено сутність програм пенсійного забезпечення та досліджено організацію роботи трирівневої моделі пенсійної системи. Також у публікації розглянуто зарубіжний досвід запровадження накопичувальної пенсійної системи і можливості застосування її в Україні. Проте аналіз засвідчив, що існують проблеми для впровадження накопичувальної пенсійної системи в Україні. Тому було запропоновано рішення щодо покращення матеріального забезпечення пенсіонерів. А саме, аби в подальшому дана програма запрацювала необхідно досягти економічної, соціальної стабільності в Україні. Саме тоді працездатне населення буде мати змогу відкласти собі на старість за трьома напрямками. Таким чином, впроваджена нова накопичувальна пенсійна система буде спрямована на виховання економічної самостійності та відповідальності громадян за свій матеріальний добробут після виходу на пенсію.

Ключові слова: пенсійна система; пенсійне страхування; накопичувальна професійна пенсійна програма; накопичувальна система пенсійного страхування; Пенсійний фонд; роботодавці; працівники.

На сьогоднішній день Україна стрімко прагне до європейських стандартів. Тому перебудови та реформування зазнають майже всі сфери життя. Пенсійне забезпечення населення є одним із них.

Сьогодні переважна більшість старіючого населення не задоволені своїм фінансовим станом. Тому актуальність вибраної теми полягає у важливості забезпечення гідного життя пенсіонерів.

Проблеми пенсійної реформи сьогодні обговорюють усюди: в періодичних виданнях, ЗМІ та через інших джерелах масової інформації. Це питання досліджували такі науковці, як Ю.Седегова, Н.Андрусевич, Н.Королевська, В.Тягнирядно, О.Гашинський та інші [5].

Мега даної статті. Полягає в дослідженні проблем впровадження накопичувальної пенсійної системи, в тому числі обліку та звітності програм пенсійного забезпечення, та пошуку перспективних рішень покращення фінансового стану пенсіонерів.

Питання визначення розміру витрат на пенсійне забезпечення, обліку та звітності щодо програм пенсійного забезпечення регламентуються Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» [2] та 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» [3], а також Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» [4].

Відповідно до МСБО 26 програми пенсійного забезпечення – угоди, за якими суб'єкт господарювання надає виплати працівникам при звільненні з роботи або після звільнення (у вигляді річного доходу або шляхом одноразової виплати) у випадку, коли такі виплати або внески працедавців на них, можна визначити або оцінити до виходу на пенсію на основі положень документа або практики суб'єкта господарювання [3]. Залежно від економічної сутності існує два види програм пенсійного забезпечення: програми з визначеним внеском і програми з визначеною виплатою.

Програми з визначеним внеском – програми пенсійного забезпечення, згідно з якими суми, що підлягають виплаті у вигляді пенсійного забезпечення, визначаються відповідно до внесків, сплачених до фонду, і отриманого від них інвестиційного доходу [3].

Програми з визначеними виплатами – це програми пенсійного забезпечення, згідно з якими суми, що належать виплаті у вигляді пенсійного забезпечення, визначаються за допомогою формули, за основу якої береться сума заробітку працівника або його робочий стаж або те й інше [3].

Організація роботи пенсійної системи у більшості країн заснована на трирівневій моделі (рис. 1). Відповідно до такого підходу саме другий компонент становить значну частку в сукупній структурі пенсії громадянина.

Рис. 1. Трирівнева модель пенсійної системи

Наприклад, система пенсійного забезпечення США вважається однією з найдосконаліших у світі. В США існує два види накопичувальних пенсійних програм: з встановленими виплатами і встановленими внесками. Перший вид гарантує учасникам фіксований розмір пенсії, який для кожного працівника визначається з урахуванням розміру зарплати та стажу роботи в компанії. Як правило, програми з визначеною виплатою формують фонди за рахунок відрахувань з роботодавців, а самі наймані працівники в подібному фінансуванні участі не беруть.

В приватному секторі економіки розвивалися програми з встановленими внесками. Ці пенсійні програми зазвичай фінансуються підприємцями та найманими працівниками в рівних частках. При цьому кожен учасник має рахунок у пенсійному фонді і може вибирати між різними інвестиційними програмами, які пропонують керуючі компанії [9]. Право на пенсію можна заробити, маючи стаж у даній компанії близько 5–10 років.

Кожен американець також може відкрити і свій особистий пенсійний рахунок. Розміри щорічних внесків на особисті пенсійні рахунки обмежені верхньою межею в 2 тисячі доларів. Кошти з рахунку не можна зняти до досягнення віку 59,5 років, а після досягнення 79,5 років рахунок закривається в обов'язковому порядку [9]. За весь час накопичення коштів на рахунку ці кошти не підлягають оподаткуванню, однак у момент їх зняття і закриття рахунку з накопиченої суми віднімається прибутковий податок.

Майже всі країни Європи надають податкові пільги на внески в професійні системи. У Бельгії, Німеччині, Греції, Іспанії, Великобританії – діє система, за якої оподаткуванню підлягають лише виплати, а в Люксембурзі, навпаки, обкладаються лише внески [10].

З 1 січня 2017 року в Україні пропонується створення накопичувальної пенсійної системи. Буде введено два види пенсійного страхування – накопичувальна професійна пенсійна програма і накопичувальна система пенсійного страхування.

Державні службовці, працівники органів місцевого самоврядування, податківці, митники, прокурори, судді і наукові та науково-технічні працівники підпадають під накопичувальну професійну пенсійну програму. Їм замість спеціальної пенсії буде нараховуватися пенсія за віком плюс надбавка за стаж і зарплату. Надбавка буде оплачена заздалегідь, а 2,5 % від зарплати буде перераховуватися на свій персональний рахунок в Пенсійному фонді. За інших категорій громадян, які підпадають під цю систему, платити будуть роботодавці [8]. Нарахування пенсії буде проходити за тим же сценарієм.

Платниками ж страхових внесків до накопичувальної системи пенсійного страхування є застраховані особи, а також страхувальники (роботодавці). При оформленні на роботу буде складатися договір, в якому прописана сума, яка щомісячно перераховується на накопичувальний пенсійний рахунок

працівника. Від 93 % до 98 % цієї суми сплачує роботодавець і 2 % до 7 % – працівник [8]. Нарахування пенсії буде здійснюватися аналогічно накопичувальній професійній пенсійній програмі.

Проте на шляху до впровадження багаторівневої пенсійної системи в Україні стоїть ряд проблем (рис. 1).

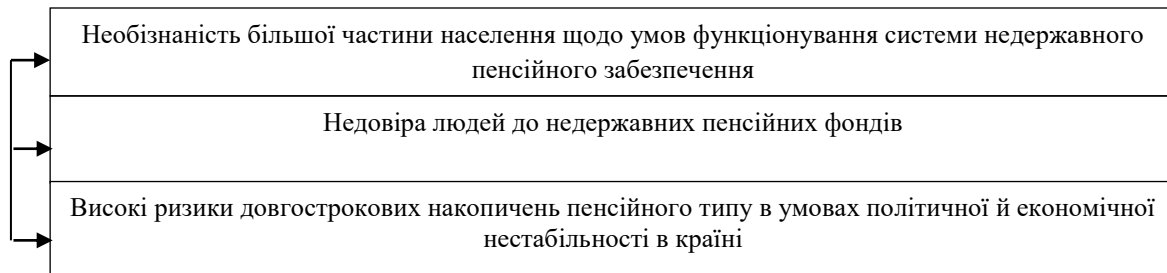

Рис. 1. Загальні проблеми пенсійного забезпечення

Крім загальних проблем пенсійного забезпечення, тенденційно поширених у всьому світі є зростання тривалості життя, міграційних процесів до розвинутих країн, збільшення кількості пенсіонерів при одночасному скороченні працездатного населення, зниження рівня народжуваності.

Введенню накопичувальної системи в Україні на сьогоднішній день заважає постійне зростання дефіциту Пенсійного фонду. Відповідно до Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» [1] перерахування страхових внесків до Накопичувального пенсійного фонду запроваджується починаючи з року, в якому буде забезпечено бездефіцитність бюджету Пенсійного фонду України.

Підприємствам необхідно при укладанні контрактів з працівниками додавати пункт про додаткову пенсію для мотивації кваліфікованих кадрів. Як показує аналіз закордонного досвіду звіти про користь репутації в середньому в грошовому вираженні поліпшення відбувається по 1 % репутації в рейтингу FTSE 100 компаній і становить близько 266 млн. доларів додаткової ринкової вартості підприємства [11]. У довгостроковій перспективі це поліпшить репутацію підприємства.

Перспективи введення в дію в Україні другого рівня пенсійної системи пов'язані зі стабілізацією політичної ситуації, загальним оздоровленням економіки, формуванням сприятливого інвестиційного та ділового клімату, детінізацією підприємницької діяльності, розвитком фондового ринку. Разом з тим, впровадження в практику українських підприємств МСБО 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» дозволить роботодавцю підвищити мотивацію працівників та тим самим збільшить ефективність праці і зменшить плинність кадрів.

Список використаної літератури:

1. Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи : закон України : станом на 8 липня 2011 р. : № 3668–VI : редакція станом на 1 січня 2017 р. / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3668-17/paran9#n9>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 19 «Виплати працівникам» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 26 «Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_044.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» : наказ Міністерства фінансів України : станом на 28 жовтня 2003 р. : № 601 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03/para059#o593>.
5. *Седегова Ю.Г.* Формування і функціонування професійних пенсійних систем за кордоном / *Ю.Г. Седегова* // Міжнародний науково-дослідний журнал. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://research-journal.org/economical/formirovanie-i-funkcionirovanie-professionalnyh-pensionnyh-sistem-za-rubezhom/>.
6. *Толуб'як В.С.* Зарубіжний досвід пенсійних реформ: уроки та висновки для України / *В.С. Толуб'як, В.П. Горин* // Вісник Миколаївського національного ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. – Вип. 10. – 2016. – С. 765–771.
7. *Жолнер І.В.* Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посібник / *І.В. Жолнер*. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
8. *Радійчук В.* Система пенсійного страхування: як будемо збирати на старість – інфографіка / *В.Радійчук* // Аргументи і факти. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.aif.ua/money/mymoney/sistema_pensionnogo_strahovaniya_kak_budem_kopit_na_starost_infografika.
9. Ріа новини. Пенсійні системи в різних країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ria.ru/spravka/20131106/975084128.html>.

10. Топ-20 найкращих країн для життя на пенсії (за матеріалами сайту «Ваші новини»). – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ckpfu.gov.ua/?p=3454>.
11. Bruce R. Focusing on the factors which bring you a reputation dividend / R. Bruce. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iasplus.com/en/news/2016/05/bruce-column-reputation-dividend>.

References:

1. Verhovna Rada Ukrainy (2011), «Pro zahody shhodo zakonodavchogo zabezpechennja reformuvannja pensijnoi' systemy», zakon Ukrainy, vid 8 lypnja, N 3668–VI, redakcija vid 1 sichnja 2017, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/lashs/shosh/3668-17/paran9#n9>
2. Verhovna Rada Ukrainy, «Mizhnarodnyj standart buhgalters'kogo obliku 19 «Vyplaty pracivnykam», available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929>
3. Ministerstvo finansiv Ukrainy, «Mizhnarodnyj standart buhgalters'kogo obliku 26 «Oblik ta zvitnist' shhodo program pensijnogo zabezpechennja», available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_044
4. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2003), «Polozhennja (standart) buhgalters'kogo obliku 26 «Vyplaty pracivnykam», nakaz, vid 28 zhovtnja, N 601, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03/parao59#o593>
5. Sedegova, Ju.G. (2012), «Formuvannja i funkcionuvannja profesijnyhpensijnyh system za kordonom», *Mizhnarodnyj naukovo-doslidnyj zhurnal*, available at: <http://research-journal.org/economical/formirovanie-i-funkcionirovanie-professionalnyh-pensionnyh-sistem-za-rubezhom/>
6. Tolub'jak, V.S. and Goryn, V.P. (2016), «Zarubizhnyj dosvid pensijnyh reform: uroky ta vysnovky dlja Ukrainy», *Visnyk Mykolai'vs'kogo nacional'nogo un-tu im. V.O. Suhomlyns'kogo*, Iss. 10, pp. 765–771.
7. Zholner, I.V. (2012), *Finansovyjoblik za mizhnarodnymi ta nacional'nymi standartamy*, Centr uchbovoi' literatury, Kyi'v, 368 p.
8. Radijchuk, V. (2015), «Systema pensijnogo strahuvannja: jak budemo zbyraty na starist'– infografika», *Argumenty i fakty*, available at: http://www.aif.ua/money/mymoney/sistema_pensionnogo_strahovaniya_kak_budem_kopit_na_starost_infografika
9. «Ria novyny, Pensijni systemy v riznyh kraïnah», available at: <https://ria.ru/spravka/20131106/975084128.html>
10. «Топ–20 найкращих країн для життя на пенсії» (2015), за матеріалами сайту *Vashi novyny*, available at: <http://ckpfu.gov.ua/?p=3454>
11. Bruce, R. (2016), *Focusing on the factors which bring you a reputation dividend*, available at: <http://www.iasplus.com/en/news/2016/05/bruce-column-reputation-dividend>

Кузнецова Світлана Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки та обліку Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету.

Наукові інтереси:

– програми пенсійного забезпечення.

Тел.: (066) 232–13–31.

E-mail: s.o.kuznetsova28@gmail.com.

Солдатенкова Тетяна Вікторівна – магістр спеціальності «Облік і оподаткування», Харківського торговельно-економічного інституту Київського національного торговельно-економічного університету.

Наукові інтереси:

– програми пенсійного забезпечення.

Тел.: (066) 290–57–00.

E-mail: tat.soldatenkova2017@ukr.net.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2017.